

Gemensamma företag inom ramen för Horisont Europa

2020/21:FPM87

Utbildningsdepartementet

2021-03-30

Dokumentbeteckning

COM(2021) 87

Förslag till rådsförordning för att inrätta gemensamma företag inom ramen för Horisont Europa

Sammanfattning

Förslaget innebär att det inrättas nio gemensamma företag inom ramen för Horisont Europa (eng joint undertakings, se 4.2). De gemensamma företagen ska bedriva forskning, innovation och utveckling med syftet att påskynda den gröna och digitala omställningen, samt utvecklingen inom hälsoområdet, samtidigt som näringslivets förändringsförmåga och konkurrenskraft stärks. EU:s budgetära bidrag till de nio gemensamma företagen uppgår till maximalt 9,6 miljarder euro. EU:s finansiering ska matchas med minst lika stora bidrag från andra organisationer, framförallt från näringslivet. En utgångspunkt för EU-kommissionens förslag är att endast inrätta gemensamma företag när andra delar av Horisont Europa inte kan nå önskade mål eller effekter. Vidare har EU-kommissionen beaktat de erfarenheter som gjorts av gemensamma företag under det förra ramprogrammet för forskning och innovation, Horisont 2020. Regeringen välkomnar EU-kommissionens förslag, men är mycket kritisk till en viss del av modellen för implementering av det gemensamma företaget Digitala nyckelteknologier. Denna del innebär att det gemensamma företaget övertar ansvar för bidragsbeslut och utbetalningar även av nationella medel, vilket inte är i linje med svenska regler och kan förhindra svenskt deltagande.

1.1 Ärendets bakgrund

EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, pågår under perioden 2021-2027. Det aktuella förslaget om att etablera gemensamma företag har sin grund i ramprogrammets förordning (artikel 8), vilken anger att gemensamma företag kan inrättas när andra delar av Horisont Europa inte kan nå de mål eller effekter som eftersträvas. Förslaget omfattar totalt nio partnerskapsprogram som adresserar globala utmaningar. Utformningen av förslaget grundar sig i de erfarenheter som gjorts av partnerskap under det tidigare ramprogrammet Horisont 2020. Kommissionens förslag om att inrätta gemensamma företag inom ramen för Horisont Europa presenterades den 23 februari 2021.

1.2 Förslagets innehåll

Förslaget till förordning utgör ett samlat förslag för nio olika partnerskap som etablerar gemensamma företag i enlighet med artikel 187 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Förordningen består av tre separata delar.

Den första delen av förslaget utgörs av gemensamma regler för samtliga gemensamma företag. Dessa regler handlar bl.a. om allmänna målsättningar, medlemskap, organisation, finansiella regler och personal. Varje gemensamt företag ska ha en styrelse och en verkställande direktör. Vidare ska de gemensamma företagen inrätta vetenskapligt rådgivande organ samt särskilda grupper där medlemsländer och associerade länder finns representerade. De gemensamma företagen ska bidra till de allmänna och operationella mål som gäller för Horisont Europa.

Den andra delen består av de specifika regler som gäller för vart och ett av de nio gemensamma företagen inom nedan områden med tillhörande allmänna och specifika målsättningar. Kommissionen menar att de föreslagna initiativen fokuserar på områden där det finns ett tydligt mervärde att agera på EU-nivå. Det behövs initiativ som är tillräckligt stora för att snabbt kunna bidra till att möta EU:s mål, prioriteringar och åtaganden. Kommissionen hänvisar till Parisavtalet, den europeiska gröna given och till FN:s mål för hållbar utveckling.

Cirkulärt biobaserat Europa: Utveckla och utöka en hållbar anskaffning och omvandling av biomassa till biobaserade produkter. Initiativet kommer applicera metoder för cirkulär ekonomi vilket inkluderar att använda biologiskt avfall från bland annat jordbruk, städer och industri. Budgeten uppgår till 2 miljarder euro, varav EU bidrar med 1 miljard euro och övriga medlemmar med 1 miljard euro.

Rent flyg: Påskynda utvecklingen, integreringen och valideringen av forskning och innovationer för att uppnå flygverksamhet som är klimatneutral. Initiativet kommer även att utveckla nästa generation av ultraeffektivt flyg med låga koldioxidutsläpp. Budgeten uppgår till ca 4,7 miljarder euro varav EU bidrar med 1,7 miljarder euro och övriga medlemmar med ca 3 miljarder euro.

Grön vätgas: Utveckla teknologier för att producera, distribuera och lagra grön vätgas och att minska koldioxidutsläppen från industrier och transporter. Initiativet kommer ha specifika målsättningar när det gäller att minska produktions- och distributionskostnaderna för grön vätgas. varav EU bidrar med 1 miljard euro och övriga medlemmar med 1 miljard euro.

Europeisk järnväg: Påskynda utvecklingen och användningen av innovativa tekniker för att omvandla järnvägssystemen så att de kan ta över en stor del av de tunga transporter som sker på vägar. Budgeten uppgår till 1,2 miljarder euro, varav EU bidrar med 600 miljoner euro och övriga medlemmar med 600 miljoner euro.

Global hälsa: Ta fram nya lösningar för att minska omfattningen av infektionssjukdomar i subsahariska Afrika. Målsättningen är att år 2030 ha tagit fram minst två nya hälsoteknologier för att hantera infektionssjukdomar och gett stöd till minst 100 forskningsinstitut i 30 länder för att möjliggöra effektiva och snabba forskningsinsatser för hantering av återuppstånds epidemier. Budgeten uppgår till ca 1,24 miljarder euro, varav EU bidrar med 800 miljoner euro och övriga medlemmar med 440 miljoner euro.

Innovativa hälsoinitiativet: Skapa ett forsknings- och innovationsekosystem inom hälsoområdet som kan bidra till att omvandla vetenskaplig kunskap till innovationer. Initiativet omfattar prevention, diagnostik, behandling samt system för interventioner och kommunikation inom områden där egenvård är en viktig komponent. Budgeten uppgår till 2,2 miljarder euro, varav EU bidrar med 1,2 miljarder euro och övriga medlemmar med 1 miljard euro.

Digitala nyckelteknologier: Design, tillverkning och integrering av elektroniska komponenter och tillhörande mjukvara. Det övergripande målet är att stödja den digitala omvandlingen inom alla ekonomiska och sociala sektorer och stödja den gröna given. Budgeten uppgår till ca 6,1 miljarder euro, varav EU bidrar med 1,8 miljarder euro, deltagande länder med 1,8 miljarder euro och privata medlemmar med ca 2,5 miljarder euro.

Enad europeisk flygledning: Initiativet syftar till en digital omvandling av flygledningen för att göra europeisk flygverksamhet till den mest effektiva och miljövänliga i världen. Budgeten uppgår till 1,6 miljarder euro, varav EU bidrar med 600 miljoner euro och privata medlemmar med 1 miljard euro.

Smarta nätverk och tjänster: Stöd till teknologisk suveränitet i linje med EU:s nya industristrategi och verktygslådan för 5G-cybersäkerhet. Initiativet syftar även till att lösa sociala utmaningar och bidra till den digitala och gröna omställningen. Budgeten uppgår till 1,8 miljarder euro, varav EU bidrar med 900 miljoner och övriga medlemmar med 900 miljoner euro.

Den tredje delen av förslaget till förordning innehåller finansiella regler som ska användas för samtliga gemensamma företag.

EU:s budgetära bidrag till de nio gemensamma företagen uppgår till maximalt 9,6 miljarder euro. Finansieringen kommer från Horisont Europa och den del av programmet som heter Globala utmaningar och industriell konkurrenskraft. EU:s finansiering ska matchas med minst lika stora bidrag från andra medlemmar.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Ej relevant.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

EU:s finansiering sker via budgeten för Horisont Europa. I ett av de gemensamma företagen, Digitala nyckelteknologier, kommer medlemsstater och associerade länder att kunna delta. Eventuellt svenskt deltagande i detta partnerskap kommer att finansieras av de myndigheter som deltar.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar förslaget om att inrätta gemensamma företag inom ramen för EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa. Förslagets inriktning innebär att erfarenheter från de gemensamma företag som inrättades under det förra ramprogrammet för forskning och innovation, Horisont 2020, tillvaratas och att gemensamma företag endast inrättas när andra delar av ramprogrammet är otillräckliga för att uppnå önskade målsättningar.

Vidare är det positivt att samtliga gemensamma företag beslutas i en och samma förordning. Förslaget upplägg med allmänna delar för de regler som ska gälla alla gemensamma företag, samt särskilda delar för vart och ett av de nio företagen, bidrar till förenkling och transparens. Det är även mycket positivt med de krav som ställs på tydliga utvärderingar av de gemensamma företagen och framtagande av avvecklingsplaner från unionsfinansieringen.

Regeringen ser positivt på de gemensamma företagens inriktning mot forskning, utveckling och innovation inom områdena miljö, energi, transporter, digitalisering och hälsa. Det är även positivt med förslaget ambitioner att skapa synergier mellan de gemensamma företagen och andra EU-initiativ och program.

När det gäller det gemensamma företaget Digitala nyckelteknologier är regeringen mycket kritisk till en viss del av den föreslagna modellen för implementering. Denna del skulle innebära att de deltagande länderna överlåter åt det gemensamma företaget att fatta bidragsbeslut och göra utbetalningar av de nationella medlen. Denna modell är inte i linje med svenska regler och metoder för implementering och riskerar att förhindra svenskt deltagande.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Flera medlemsstater har tidigare varit negativa till den typ av modell som EU-kommissionen nu föreslår för implementering och hantering av deltagande länders finansiering inom det gemensamma företaget Digitala nyckelteknologier.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Inte kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget har inte remitterats.

3 Förslaget förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Enligt artikel 187 (EUF) kan unionen bilda gemensamma företag eller andra organisationer som krävs för att effektivt genomföra unionens program för forskning, teknisk utveckling och demonstration. Rådet beslutar med kvalificerad majoritet efter att ha hört Europaparlamentet och Ekonomiska och sociala kommittén.

Kommissionen hänvisar till artikel 4(3) i EUF-fördraget. I artikeln anges att när det gäller forskning, teknisk utveckling och rymden ska unionen ha befogenhet att vidta åtgärder, bland annat att besluta om och genomföra program, men utövandet av denna befogenhet får inte leda till att medlemsstaterna hindras från att utöva sina befogenheter.

Kommissionen menar att det föreslagna initiativet fokuserar på områden där det finns ett tydligt mervärde att agera på EU-nivå. Det finns behov av ett initiativ som har tillräcklig omfattning och den skyndsamhet som krävs för att möta EU:s långsiktiga mål enligt fördraget samt strategiska prioriteringar och åtaganden. I sammanhanget hänvisar kommissionen till Parisavtalet, den gröna given och till FN:s mål för hållbar utveckling.

Vad gäller proportionalitetsprincipen framhåller kommissionen att europeiska partnerskapsprogram bara ska användas när det finns ett verkligt och bevisat mervärde. Enligt kommissionen hade det inte varit möjligt att uppnå förslaget mål genom att använda vanliga utlysningar inom Horisont Europa eller enklare former av partnerskapsprogram.

Regeringen delar kommissionens bedömning att förslaget är motiverat utifrån subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen. De effekter och resultat som eftersträvas hade inte varit möjligt att uppnå av enskilda medlemsstater och inte heller genom att använda ett mindre omfattande initiativ inom ramen för Horisont Europa.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Förhandlingen i rådet har påbörjats.

4.2 Fackuttryck/termer

Gemensamt företag är det svenska begreppet för engelskans ”joint undertaking”. Enligt artikel 187 i EUF-fördraget kan gemensamma företag sättas upp för att effektivt genomföra unionens ramprogram för forskning och innovation. De gemensamma företagen ska inrätta vetenskapligt rådgivande organ samt särskilda grupper där medlemsländer och associerade länder finns representerade.